

มาตรการทางกฎหมายเพื่อการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*

Legal Measures to Protect the Rights of Victims in Criminal Cases under the Constitution of the Kingdom of Thailand Buddhist Era 2560

¹พัฒนีย์ พ่วงสมุทร์ และ รัฐชฎา ฤาแรง

¹Pattanee Paungsamut and Radchada Lurang

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

Faculty of Law, Western University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: pattanee2508@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาเพื่อศึกษาความหมาย แนวคิดทฤษฎี แนวคำพิพากษาของศาลที่เกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายเพื่อการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และต่างประเทศ คำพิพากษาของศาล มาตรการทางกฎหมายและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) เพื่อศึกษาปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายในคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาของไทยและต่างประเทศ 4) เพื่อนำมาตรการทางกฎหมายการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาของต่างประเทศที่มีความเหมาะสม เพื่อนำมาปรับใช้กับกฎหมายไทยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเอกสารจากตัวบทกฎหมาย ตำราทางวิชาการ งานวิจัย สื่ออิเล็กทรอนิกส์ของไทยและของต่างประเทศ มีการจัดทำสนทนากลุ่ม มีการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 6 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้พิพากษา 3 คน กลุ่มพนักงานอัยการ 3 คน กลุ่มเจ้าหน้าที่ตำรวจ 3 คน กลุ่มทนายความ 3 คน กลุ่มเจ้าหน้าที่หน่วยงานกระบวนการยุติธรรม 3 คน กลุ่มประชาชนและนักศึกษา 25 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิดในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้เสียหายในคดีอาญาได้รับอิทธิพลจากกฎหมายธรรมชาติและได้รับการพัฒนาในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ซึ่งส่งผลให้ประเทศไทยนำแนวทางการคุ้มครองสิทธิมาใช้ตามมาตรฐานสากล นอกจากนี้ ยังมีการนำหลักกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ซึ่งประเทศไทยเข้าเป็นภาคีในปี 2539 มาใช้ในการรับรองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรม 2) พบปัญหา 4 ประการ ได้แก่ การที่ผู้เสียหายไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลความคืบหน้าของคดี การขาดความชัดเจนของกฎหมายในการเรียกค่าสินไหมทดแทน การไม่ปฏิบัติตามหลักสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ และข้อยกเว้นในกฎหมายเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ของผู้เสียหายในคดีอาญา 3) เปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายระหว่างประเทศและประเทศไทย พบว่ากฎหมายของประเทศเยอรมนี สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ มีระบบที่ชัดเจนในการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหาย โดยเฉพาะการแยกกระบวนการสอบสวนและพิจารณาคดี การให้สิทธิผู้เสียหายมีส่วนร่วม การจัดตั้งกองทุนชดเชย และการบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 4) เสนอว่าแนวทางจากต่างประเทศสามารถนำมาปรับใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในประเทศไทย

คำสำคัญ: มาตรการทางกฎหมาย; ผู้เสียหายในคดีอาญา; รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

Abstract

The objectives of this research article are: 1) to study the definitions, theoretical concepts, court rulings, and legal measures related to the protection of victims' rights in criminal cases under the 2017 Constitution of the Kingdom of Thailand and foreign legal systems, including relevant court decisions, legal measures, and previous research; 2) to examine the factual and legal issues in the protection of victims' rights in criminal cases; 3) to analyze and compare the protection of victims' rights in criminal cases between Thailand and foreign countries; and 4) to propose legal measures from foreign countries that can be adapted to improve the efficiency of Thailand's laws in protecting victims' rights. This research adopts a qualitative approach by studying legal documents, academic textbooks, research papers, and electronic sources from both Thailand and abroad. Focus group discussions and in-depth interviews were conducted with six groups: three judges, three prosecutors, three police officers, three lawyers, three justice officials, and 25 members of the public and students.

The findings are as follows: 1) The concept of human rights protection for victims in criminal cases has been influenced by natural law and developed in the Universal Declaration of Human Rights (1948), leading Thailand to adopt rights protection measures according to international standards. Furthermore, the International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR), which Thailand ratified in 1996, was incorporated to ensure victims' rights in the justice process. 2) Four key issues were identified: victims' lack of access to case progress information, unclear laws on claiming compensation, failure to comply with constitutional fundamental rights, and legal exceptions regarding victims' expenses in criminal cases. 3) A comparison of legal measures between Thailand and countries like Germany, the United States, and the United Kingdom revealed that these countries have clear systems for protecting victims' rights, particularly in separating investigation and trial processes, allowing victims to participate, establishing compensation funds, and integrating cooperation among relevant agencies. 4) It is recommended that foreign approaches be adapted to enhance the effectiveness of victim rights protection in Thailand.

Keywords: Legal Measures; Victims in Criminal Cases; Constitution of the Kingdom of Thailand

บทนำ

รัฐมีหน้าที่คุ้มครองประชาชนและรักษาความสงบสุข เมื่อเกิดการกระทำความผิดทางอาญา ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยา โดยรัฐจะต้องนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษ หรือหากไม่สามารถหาผู้กระทำความผิดได้ รัฐต้องแจ้งสิทธิและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้เสียหายสามารถเข้าถึงสิทธิตามกฎหมาย การเยียวยาความเสียหายควรครอบคลุมทั้งด้านทรัพย์สิน ร่างกาย และจิตใจ เพราะผู้เสียหายเป็นส่วนหนึ่งของ

กระบวนการยุติธรรม และมีสิทธิในการดำเนินคดี เช่น การร้องทุกข์ การฟ้องคดีแพ่ง การคัดค้านการปล่อยตัวผู้ต้องหา รวมถึงสิทธิในการได้รับค่าชดเชยจากรัฐผ่านกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม

รัฐธรรมนูญไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 258 ได้กำหนดการปฏิรูปประเทศในด้านการบริหารราชการแผ่นดิน การปฏิรูประบบราชการ และการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชน ในขณะเดียวกัน ยังมุ่งเน้นการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมในสังคม โดยประชาชนควรเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายที่สูงเกินควร ทั้งนี้ การพัฒนาและบูรณาการข้อมูลของหน่วยงานรัฐเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Bureau of Legal Affairs, The Secretariat of the Senate, 2017)

อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่พบในประเทศไทยคือ การไม่แจ้งสิทธิให้ผู้เสียหายทราบ และไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับคดีได้อย่างทั่วถึง ส่งผลให้ผู้เสียหายถูกมองข้ามและไม่ได้รับการเยียวยาอย่างเต็มที่ตามที่กฎหมายกำหนด การวิจัยเพื่อหามาตรการในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายจึงเป็นเรื่องสำคัญ เพื่อให้สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง (Criminal Procedure Code, 1934) นอกจากนี้ ยังมีการปฏิรูปด้านกฎหมายเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงกฎหมายและเข้าใจง่ายขึ้น พร้อมทั้งพัฒนากระบวนการยุติธรรมเพื่อลดความล่าช้าและความไม่เท่าเทียมทางสังคม เพื่อให้เกิดความยุติธรรมในทุกขั้นตอน จากประเด็นปัญหาดังกล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าแม้ว่าบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จะได้มีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมแล้วก็ตามแต่ยังคงส่งผลให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติเพราะยังมีความไม่ชัดเจนบางประการ อีกทั้งเมื่อพิจารณาบทบัญญัติของกฎหมายลำดับรองแล้วไม่พบว่ามีการบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะในประเด็นปัญหาเหล่านั้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความหมาย แนวคิดทฤษฎีและวิวัฒนาการของการยกระดับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาของต่างประเทศบางประเทศ และของประเทศไทย แนวคำพิพากษาของศาล มาตรการทางกฎหมาย และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาของประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาของไทยและต่างประเทศ
4. เพื่อนำมาตรการทางกฎหมายการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาของต่างประเทศที่มีความเหมาะสม เพื่อนำมาปรับใช้กับกฎหมายไทยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) ด้วยการศึกษาค้นคว้าจากตัวบท กฎหมาย ตำราทางวิชาการ งานวิจัย บทความจากวารสารหรือนิตยสารทางกฎหมาย เอกสารประกอบการสัมมนา สถิติ ข้อมูลจากเว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ตทั้งของประเทศไทยและของต่างประเทศเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายเพื่อการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ปัญหา สรุปและข้อเสนอแนะ มีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี มาตรการทางกฎหมาย และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาที่ได้รับสิทธิที่กำหนดไว้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 แล้วนำมาตั้งคำถาม

2. สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ที่ได้จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของการวิจัยแล้วนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมก่อนนำไปเก็บข้อมูล

3. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม แบบมีโครงสร้างโดยเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

3.1 การสัมภาษณ์รายบุคคลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สำหรับประชากรกลุ่มที่ 1-5

3.2 การสัมภาษณ์รายกลุ่ม โดยการจัดสนทนากลุ่มย่อย (Focus Groups) ในการสัมภาษณ์เป็นรายกลุ่มจากประชาชนและนักศึกษาโดยกลุ่มประชาชน อาจจะมาจากอาจารย์หรือผู้ทรงคุณวุฒิด้านนิติศาสตร์และผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม

4. อุปกรณ์ที่ใช้ในการบันทึกข้อมูลในขณะสัมภาษณ์ ได้แก่

4.1 เครื่องบันทึกภาพและเสียงที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครบถ้วน

4.2 การจดบันทึกขณะและหลังการสัมภาษณ์โดยผู้วิจัยเอง ผู้วิจัยจดบันทึกย่อข้อมูลสำคัญ ๆ ในขณะที่ยังเกี่ยวกับการแสดงสีหน้า ท่าทาง แล้วนำมาบันทึกรายละเอียดเมื่อสิ้นสุดการสัมภาษณ์

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ใช้ 2 วิธี ประกอบด้วยการวิจัยเอกสารและวิธีวิจัยภาคสนาม กล่าวคือ

5.1 การวิจัยเอกสาร ศึกษาค้นคว้ากฎหมายที่มีผลต่อสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา ตำรา บทความ วิทยานิพนธ์ อินเทอร์เน็ต และงานวิจัยของต่างประเทศบางประเทศและของประเทศไทย

5.2 การวิจัยภาคสนาม ด้วยการสัมภาษณ์รายบุคคลเชิงลึก บุคลากรในหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมและที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นกลุ่มประชากร 5 กลุ่ม จำนวนกลุ่มละ 3 คน รวมทั้งสิ้น 15 คน และการสัมภาษณ์รายกลุ่มด้วยการสนทนากลุ่มย่อย เป็นกลุ่มประชาชนและนักศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 20 คน รวมจำนวนทั้งหมด 35 คน

6. วิธีการสัมภาษณ์

6.1 วิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview)

6.2 วิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัญหาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยการวิเคราะห์สรุปผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) และข้อมูลจากการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Groups) และนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสัมภาษณ์มาสังเคราะห์เชิงพรรณนาและสรุปผล

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่ามีแนวคิด ทฤษฎีที่สำคัญ ดังนี้

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน มีความสืบเนื่องมาจากแนวความคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) ซึ่งมองว่าเป็นสิ่งที่เกิดและมีขึ้นตามธรรมชาติ สิทธิของมนุษย์ (The Rights of Man) นั้นมีอยู่

แต่เดิมตามธรรมชาติ ต่อมา ในศตวรรษที่ 20 จึงได้เปลี่ยนมาใช้คำว่า “สิทธิมนุษยชน (Human Right)” โดยสิทธิของมนุษย์นั้นหมายถึงสิทธิของมนุษย์ในการไม่ถูกเลือกปฏิบัติเพราะมองว่าสิทธิของมนุษย์เป็นสิทธิตามธรรมชาติ หลักการของสิทธิมนุษยชนดังกล่าวในเวลาต่อมาได้มีการนำแนวคิดในการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์มาบัญญัติไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (พ.ศ. 2491) (Universal Declaration of Human Rights, 1948) ด้วย โดยมีการกล่าวถึงสิทธิความเป็นมนุษย์ที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันและได้รับการดูแลให้ความปลอดภัย

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับความตกลงแห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (พ.ศ. 2491) ถือว่าเป็นการที่รัฐต่าง ๆ ให้ความสำคัญต่อศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ และถือเป็นแนวทางในการกำหนดเป็นมาตรฐานให้ประเทศสมาชิกที่ร่วมลงมติรับรองได้ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติให้เกิดผลในประเทศของตน และนำหลักการในปฏิญญาสากลดังกล่าวมากำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมายภายใน ภายหลังจากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในฐานะที่เป็นกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนจึงได้เป็นแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาแนวคิดในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา นอกจากนี้ ยังมีกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) ซึ่งยังได้รับรองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาไว้อีกด้วย โดยประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีของกติกานี้เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2539 โดยรัฐภาคีแต่ละรัฐแห่งกติกานี้รับที่จะ (1) ประกันว่าบุคคลใดที่สิทธิหรือเสรีภาพของตนซึ่งรับรองไว้ในกติกานี้ถูกละเมิดต้องได้รับการเยียวยาอย่างเป็นผลจริงจัง โดยไม่ต้องคำนึงว่าการละเมิดนั้นจะกระทำโดยบุคคลผู้ปฏิบัติตามหน้าที่ (2) ประกันว่าบุคคลใดที่เรียกร้องการเยียวยาดังกล่าวย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาจากฝ่ายตุลาการ ฝ่ายบริหาร หรือฝ่ายนิติบัญญัติที่มีอำนาจ หรือจากหน่วยงานอื่นที่มีอำนาจตามที่กำหนดไว้ โดยระบบกฎหมายของรัฐ และจะพัฒนาหนทางการเยียวยาด้วยกระบวนการยุติธรรมทางศาล (3) ประกันว่าเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจต้องบังคับการให้การเยียวยานั้นเป็นผล โดยจะเห็นว่ากติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) มีความสอดคล้องกับอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เนื่องจากมีต้นแบบมาจากอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน จะเห็นได้จากการกำหนดถึงการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

1.3 แนวคิดของการรับรองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา บัญญัติหลักการรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายในคดีอาญาไว้โดยเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน ค.ศ. 1985 (พ.ศ. 2528) โดยสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติในการประชุมสภาป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดครั้งที่ 7 ได้มีมติรับรองตามปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ซึ่งได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power, 1985) เป็นการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายในคดีอาญา และยังถือว่าเป็นการรับรองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาระหว่างประเทศ นอกจากนี้ ปฏิญญาฉบับนี้ยังกำหนดให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติต่อผู้เสียหายในคดีอาญาตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการจนถึงกระบวนการสุดท้ายของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา รวมทั้งยังให้คำจำกัดความของ “ผู้เสียหายจากอาชญากรรม” ว่าหมายถึง ผู้ซึ่งได้รับความเสียหายทั้งร่างกายหรือจิตใจหรือด้านอื่น ๆ อันเป็นที่มาจากการกระทำละเมิดต่อกฎหมายอาญา และยังรวมถึงทายาทหรือครอบครัวของผู้เสียหาย รวมทั้งบุคคลที่เข้าไปช่วยเหลือผู้เสียหายด้วย โดยไม่ต้องคำนึงว่าผู้ที่กระทำผิดจะได้รับโทษหรือจับกุม หรือมีความสัมพันธ์กับผู้เสียหายหรือไม่แต่อย่างใด

วัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่ามีปัญหาที่สำคัญ 4 ประการ คือ

2.1 ผู้เสียหายไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลและความคืบหน้าในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมในทางอาญาเกี่ยวกับคดีของตน กรณีที่ผู้เสียหายในคดีอาญาไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลและความคืบหน้าในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมในทางอาญาเกี่ยวกับคดีของตน ซึ่งผู้เสียหายควรได้รับการเยียวยาหรือชดเชยค่าเสียหายที่เกิดขึ้น ซึ่งตามกฎหมายรัฐต้องแจ้งสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลตั้งแต่เริ่มต้นเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาจนสิ้นสุดกระบวนการตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการเข้ามามีส่วนร่วมและรักษาสิทธิของผู้เสียหายนั่นเอง แต่ในทางปฏิบัติแม้ว่ากฎหมายจะบัญญัติรับรองสิทธิในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้แก่ผู้เสียหายแล้วก็ตาม แต่ไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติของกฎหมายใดรับรองว่าหน่วยงานใดหรือผู้ใดต้องเป็นผู้แจ้งสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาให้แก่ผู้เสียหายทราบ และไม่มีกำหนดไว้ว่าควรอยู่ในขั้นตอนใด ควรแก้ไขอย่างไร

2.2 ความไม่ชัดเจนของกฎหมายในการเรียกค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ซึ่งแม้ว่ากฎหมายจะกำหนดให้ผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครอง ได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม และค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ อีกทั้งยังกำหนดรับรองถึงกรณีที่ผู้เสียหายได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือแก่ร่างกายหรือจิตใจเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่นโดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น และไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น บุคคลนั้นหรือทายาทย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งนี้ตามเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แต่ในทางปฏิบัติกลับไม่มีหน่วยงานใดๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ถูกกำหนดให้ทำหน้าที่หรือรับผิดชอบการดำเนินงานในส่วนนี้ ประกอบกับเมื่อผู้เสียหายจะไปติดต่อจริงกลับต้องประสบกับกระบวนการทำงานที่ยุ่งยากซับซ้อน ไม่มีหน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่ในการบังคับคดีในทางอาญาตามคำพิพากษาให้แก่ผู้เสียหาย อีกทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับการเรียกค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายในคดีอาญาให้แก่ผู้เสียหายพบว่าไม่มีหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบในการแจ้งสิทธิที่เกี่ยวข้องกับการได้รับเงิน ค่าชดเชย หรือค่าทดแทนใด ๆ ในคดีอาญาแต่อย่างใด ควรแก้ไขอย่างไร

2.3 ผู้เสียหายไม่ได้รับการรับรองและการปฏิบัติตามหลักการแห่งสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกำหนดไว้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในการได้รับทราบรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับตนเอง โดยเมื่อเกิดมีการกระทำความผิดตามกฎหมายเกิดขึ้นแล้ว ในทางปฏิบัติไม่มีหน่วยงานใดในกระบวนการยุติธรรม ไม่ว่าจะหน่วยงานต้นน้ำ กลางน้ำ หรือปลายน้ำเลยของกระบวนการยุติธรรมเลยที่ปฏิบัติหน้าที่ในการแจ้งสิทธิขั้นพื้นฐานตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้อย่างสมบูรณ์ เริ่มตั้งแต่ชั้นพนักงานสอบสวน เจ้าหน้าที่ตำรวจก็ไม่ได้ทำการแจ้งสิทธิต่าง ๆ ของผู้เสียหายในคดีอาญาให้แก่ผู้เสียหายทราบทำให้ผู้เสียหายเสียสิทธิต่าง ๆ อันควรได้รับโดยไม่มีเหตุอันควร ควรแก้ไขอย่างไร

2.4 ข้อยกเว้นในกรณีที่มีการเรียกร้องสิทธิหรือใช้สิทธิตามกฎหมายเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ซึ่งในปัจจุบันมีกฎหมายบางฉบับที่ให้สิทธิแก่คู่ความที่จะได้รับประโยชน์จากการมีข้อยกเว้นของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ได้แก่ บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่กำหนดเป็นข้อยกเว้นในกรณีที่มีการเรียกร้องสิทธิหรือใช้สิทธิตามกฎหมายเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เช่น ยกเว้นค่าใช้จ่ายในชั้นบังคับคดีให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาซึ่งการได้รับยกเว้นตามสิทธิที่กำหนดไว้ในบทมาตรานี้เป็นเพียงข้อยกเว้นเฉพาะซึ่งไม่รวมถึงกรณีของผู้เสียหายในคดีอาญาด้วย ทั้ง ๆ ที่ผู้เสียหายในคดีอาญานั้นเป็นเหยื่อผู้เคราะห์ร้ายจากการกระทำความผิดตามกฎหมายอาญา แต่กลับต้องมารับผลร้ายและได้รับความเสียหายจากการกระทำนั้นโดยที่เหยื่อผู้เคราะห์ร้ายนั้นมิได้มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือรู้เห็นในการกระทำความผิดด้วยแต่อย่างใด ควรแก้ไขอย่างไร

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า มาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิของเสียหายในคดีอาญา ในต่างประเทศและในราชอาณาจักรไทย มีดังนี้

3.1 กฎหมายของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี การดำเนินคดีอาญาในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นการดำเนินคดีอาญาที่ผูกขาดโดยรัฐโดยกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นมีการควบคุมดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยรวมเป็นหน้าที่ของรัฐ แต่ไม่ได้ละเลยการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา และยังได้มีการแยกการดำเนินคดีในชั้นสอบสวนฟ้องร้องออกจากการดำเนินคดีในชั้นพิจารณาพิพากษาโดยแต่ละชั้นตอนกำหนดให้มีองค์กรต่าง ๆ มีบทบาทหน้าที่ต่างกันไปเพื่อทำหน้าที่ช่วยกันค้นหาความจริง โดยกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้มีการกำหนดคำนิยามหรือความหมายของคำว่า “ผู้เสียหาย” ไว้อย่างชัดเจน แต่ตีความคำว่าผู้เสียหายจะเป็นไปตามหลักในเรื่องกระบวนการพิจารณาบังคับให้ฟ้อง อีกทั้งผู้เป็นหัวหน้าของเจ้าพนักงานและสมาชิกในครอบครัวของผู้ตายมีสิทธิที่จะร้องทุกข์ตามกฎหมายอาญาของเยอรมันและมีสิทธิที่จะยื่นคำฟ้องได้อีกด้วย สำหรับอำนาจในการฟ้องร้องดำเนินคดีอาญากับสิทธิของเหยื่อในการได้รับการดูแลคุ้มครองในเรื่องการชดเชยเยียวยาความเสียหายในกระบวนการดำเนินคดีอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีปัญหาเกิดขึ้นไม่มากนัก เพราะกฎหมายบัญญัติแยกกันไว้ค่อนข้างชัดเจนระหว่างสิทธิของผู้เสียหายและรวมถึงผู้แทนของผู้เสียหายในการฟ้องร้องคดีอาญาว่าสามารถดำเนินคดีอาญาได้ในเรื่องใดและกับผู้ใดบ้าง รวมทั้งผู้เสียหายแต่ละรายควรได้รับการเยียวยาชดเชยความเสียหายมากน้อยแค่ไหนเพียงใด ซึ่งตามหลักกฎหมายของเยอรมัน ผู้เสียหายสามารถร้องทุกข์กล่าวโทษเพื่อให้ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้ โดยผู้เสียหายที่เป็นเอกชนสามารถเป็นโจทก์ยื่นฟ้องคดีอาญาได้เองในกรณีที่เป็นการความผิดอาญาไม่ร้ายแรงตามฐานความผิดที่มีการกำหนดไว้ แต่ในกรณีความผิดอาญาร้ายแรงผู้เสียหายในคดีอาญาอาจเริ่มต้นกระบวนการดำเนินคดีอาญาโดยการฟ้องคดีเองได้ไม่ต้องขอความช่วยเหลือจากสำนักงานอัยการ แต่การดำเนินการฟ้องร้องคดีโดยเอกชนเป็นผู้เสียหายส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากกรณีที่พนักงานอัยการไม่ดำเนินการฟ้องร้องคดีนั้นเพราะเห็นว่าเป็นคดีที่มีได้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สาธารณะ (Sangsaraphan, 2013)

สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่ได้รับการบัญญัติรับรองไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมัน (The German Code of Criminal Procedure) ได้แก่ สิทธิในการตรวจสอบสำนวนคดี, สิทธิในการเข้าร่วมในกระบวนการพิจารณา, สิทธิการดำเนินคดี, สิทธิได้รับทราบข้อมูลในการดำเนินคดี, สิทธิในการซักถาม, สิทธิในการฟ้องร้อง, สิทธิในการถอนฟ้อง, สิทธิในการอุทธรณ์, สิทธิในการยื่นคำร้อง และสิทธิในการขอหมายเรียกในส่วนของการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายตามหลักกฎหมายของประเทศเยอรมันให้ถือว่าผู้เสียหายเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพิจารณาคดีที่เป็นกฎเกณฑ์โดยกำหนดไว้เป็นแบบแผนปฏิบัติของศาลและเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยมีกระบวนการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพของผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีแยกการดำเนินคดีในชั้นสอบสวนฟ้องร้องออกจากการดำเนินคดีในชั้นพิจารณาพิพากษา

หลักในการดำเนินคดีอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมี 2 หลัก คือ หลักในการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย คือ พนักงานอัยการจะต้องดำเนินการสืบสวนเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าได้มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น และจะต้องดำเนินการฟ้องร้องเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษหากได้ความจากการสืบสวนสอบสวนว่าสามารถดำเนินความผิดกับผู้กระทำความผิดได้ และหลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจซึ่งให้อำนาจแก่พนักงานอัยการในการเลือกระหว่างการยื่นคำฟ้อง หรือยุติคดี แม้จะได้รับความจากการสืบสวนว่าสามารถดำเนินความผิดกับผู้ต้องหาได้ก็ตาม (Yurachat, 2008)

สิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับคดีอาญาที่ตนเป็นผู้เสียหาย ซึ่งได้มีการบัญญัติรับรองไว้ในประมวล

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศเยอรมัน ซึ่งกำหนดให้ผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา เช่น กรณีที่ผู้เสียหายเป็นพยานในคดีอาญา กรณีที่พนักงานอัยการแจ้งความเห็นสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาให้ผู้เสียหายทราบ กรณีที่เป็นการแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงการสิ้นสุดการพิจารณาคดีของศาล (Singkaneti, 2019)

3.2 กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาในประเทศสหรัฐอเมริกานั้นบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อผู้เสียหายในคดีอาญาอย่างยุติธรรมโดยจะคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินและชีวิตของบุคคลเหล่านั้น และเมื่อมีการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแล้วจะต้องดูแลและให้การบริการช่วยเหลืออย่างเหมาะสม โดยที่การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาได้มีการพัฒนาขึ้นเป็นลำดับและครอบคลุมในเรื่องสำคัญ ๆ รวมทั้งการได้รับการเยียวยาจากผู้กระทำผิดและจากรัฐ รวมถึงการได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและการช่วยเหลือและคำแนะนำด้านต่าง ๆ อย่างเป็นระบบสัมพันธ์กัน สำหรับความหมายของคำว่าผู้เสียหายนั้น กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาก็ไม่มีคำนิยามกำหนดไว้ แต่มีการกำหนดคำนิยามของคำว่า “เหยื่อ” ไว้ว่าหมายถึง บุคคลที่ได้รับความทุกข์ทรมานโดยตรงทางกาย ความรู้สึก หรือความเสียหายทางการเงินอันเป็นผลมาจากการกระทำความผิดกฎหมายอาญาหรืออาชญากรรมซึ่งรวมไปถึงผู้แทนของสถาบัน และในกรณีที่ผู้เสียหายมีอายุต่ำกว่า 18 ปี ผู้ไร้ความสามารถ ผู้ถูกทำให้ทุพพลภาพหรือเสียชีวิตผู้ใดผู้หนึ่งดังต่อไปนี้ คือ (1) คู่สมรส (2) ผู้พิทักษ์ (3) ผู้ปกครอง (4) บุตร (5) ญาติสายโลหิตเดียวกัน (6) คนอื่น ๆ ที่เป็นสมาชิกในครอบครัว (7) บุคคลที่ถูกกำหนดโดยศาล โดยการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองนั้นจะต้องดำเนินการให้เร็วที่สุด และผู้เสียหายที่จะได้รับความคุ้มครองนั้นจะต้องเป็นบุคคลที่ไม่ได้มีส่วนในการกระทำความผิดในคดีนั้นด้วย สำหรับสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาในกระบวนการดำเนินคดีอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกาโดยหลักการพื้นฐานทั่วไปในส่วนที่เกี่ยวกับการกำหนดค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาในชั้นบังคับคดี ได้แก่สิทธิที่จะได้รับการชดเชยความเสียหายเต็มจำนวนและทันต่อเวลาตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยไม่ชักช้าโดยปราศจากเหตุผลสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติด้วยความเป็นธรรมและด้วยความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้เสียหายในคดีอาญา

นอกจากนั้น กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกายังได้กำหนดไว้ว่า เจ้าหน้าที่ผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมมีความรับผิดชอบในการรับรู้ถึงสิทธิต่าง ๆ ต่อผู้เสียหายในคดีอาญา ดังนี้

- 1) ระบุดังบุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหาย
- 2) แจ้งสิทธิที่ผู้เสียหายควรทราบ
- 3) แจ้งชื่อหน่วยงานที่ผู้เสียหายสามารถติดต่อเพื่อขอความช่วยเหลือได้
- 4) แจ้งสถานที่ที่ผู้เสียหายสามารถขอรับบริการทางการแพทย์ และสงเคราะห์จากรัฐบาลแบบฉุกเฉิน การฟื้นฟูช่วยเหลือผู้เสียหายตามกฎหมายอื่น การให้คำปรึกษา การเยียวยา หรือความช่วยเหลืออื่นทั้งของรัฐและเอกชน
- 5) การคุ้มครองความปลอดภัยจากผู้ต้องสงสัยหรือจำเลย
- 6) เจ้าหน้าที่ต้องให้ความมั่นใจแก่ผู้เสียหายว่า ทรัพย์สินของผู้เสียหายที่ใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีจะต้องได้รับคืนในเวลาที่เหมาะสมทันทีเมื่อทรัพย์สินดังกล่าวไม่จำเป็นต้องใช้แล้ว (Kasa, 2021)

3.3 กฎหมายของประเทศอังกฤษ ประเทศอังกฤษใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ได้รับอิทธิพลแนวคิดมาจากระบบกฎหมายโรมัน และผสมผสานกับจารีตประเพณีของแต่ละท้องถิ่นเข้าด้วยกัน จนเป็นกฎหมายที่ใช้ร่วมกันทั่วราชอาณาจักร และการดำเนินคดีอาญาในประเทศอังกฤษนั้นเป็นไป

ตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนมีสิทธิฟ้องคดีอาญาได้เมื่อเกิดการกระทำความผิดขึ้น โดยมีหลักการควบคุมอาชญากรรมโดยประชาชนของประเทศอังกฤษเป็นที่พบเห็นได้อย่างชัดเจน ต่อมา เมื่อมีการร้องให้มีการแก้ไขระบบการดำเนินคดีอาญาของอังกฤษแล้ว บทบาทของผู้เสียหายเริ่มลดลง การชดเชยค่าเสียหายจึงไม่เป็นที่ยอมรับในการดำเนินคดีอาญาปรับเปลี่ยนมาเป็นการทดแทนโดยรัฐเปรียบเสมือนข้อผูกพันทางสังคมที่เสมือนเป็นนโยบายทางสังคมและการขยายระบบสวัสดิการ เพราะพิจารณาว่ารัฐควรยอมรับความรับผิดชอบนี้ ดังนั้น ผู้เสียหายจะได้รับการทดแทนเพียงเท่าที่สมควร การเข้าไปมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบของผู้เสียหายในความคิดนั้นจะถูกนำมาพิจารณาด้วยโดยหลักที่ว่า ผู้เสียหายตัวเขาเองควรรับผิดชอบด้วย โดยกฎหมายทดแทนค่าเสียหายของอังกฤษโดยรัฐมีการเสนอแนะที่สำคัญ ดังนี้

- 1) จะต้องมิเหตุผลอย่างเพียงพอว่า รัฐจะไม่มีควมรับผิดชอบจ่ายเงินทดแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม (ผู้เสียหาย) ทุกประเภททุกความผิด
- 2) จะต้องมิวิธีปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ คำนียามอาชญากรรมหรือประเภทความผิดที่รัฐจะจ่ายเงินทดแทนให้แตกต่างจากอาชญากรรมที่รัฐจะไม่จ่ายเงินทดแทนให้
- 3) จะต้องมิวิธีการตรวจสอบผู้มีสิทธิได้รับเงินค่าทดแทนความเสียหาย และผู้ไม่มีสิทธิได้รับค่าทดแทนความเสียหายอย่างยุติธรรมและป้องกันการฉ้อฉล
- 4) ค่าใช้จ่ายในการบริหารงานจะต้องไม่สูงเกินไป

ในปัจจุบัน ศาลอังกฤษมีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำผิดจ่ายชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย และยังมีกฎหมายอีกหลายฉบับที่ให้อำนาจศาลที่จะสั่งให้ผู้กระทำผิดจ่ายชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย เช่น

พระราชบัญญัติยัตทรัพย์ ค.ศ. 1870 กำหนดว่าภายหลังจากศาลได้พิพากษาลงโทษผู้กระทำผิดแล้ว ให้ผู้เสียหายร้องทุกข์ต่อศาลเพื่อพิจารณาสั่งให้ผู้กระทำผิดจ่ายชดเชยค่าเสียหายหรือสูญเสียอันเกิดจากการกระทำผิด ยกเว้นทรัพย์ที่เสียหายหรือสูญหายโดยอุบัติเหตุจากการขนส่งทางรถยนต์บนถนนหลวง

พระราชบัญญัติการบริหารอายุติธรรม ค.ศ. 1914 กำหนดให้ศาลแขวงมีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำผิดที่จิตใจหรือเจตนาทำลายทรัพย์ผู้อื่น จ่ายค่าชดเชยเป็นสัดส่วนกับทรัพย์สินซึ่งถูกทำลายนั้น

พระราชบัญญัติอาญาติธรรม ค.ศ. 1948 กำหนดว่า ในกรณีที่ศาลได้พิพากษาสั่งให้รอการลงอาญาโดยการคุมประพฤติหรือกำหนดเงื่อนไขการปลดปล่อยหรือดำเนินการปลดปล่อยโดยสมบูรณ์แก่ผู้กระทำผิดแล้ว ศาลอาจจะสั่งให้ผู้กระทำผิดจ่ายค่าชดเชยค่าทรัพย์สินที่สูญหายนั้น ๆ ตามแต่ศาลจะพิจารณาเห็นสมควร

พระราชบัญญัติว่าด้วยความเสียหายจากจลาจล ค.ศ. 1886 กำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะยื่นคำร้องให้ผู้ก่อการจลาจลจ่ายค่าชดเชยค่าเสียหายที่ผู้นั้นได้กระทำไปในระหว่างการจลาจลนั้นด้วย

พระราชบัญญัติลักทรัพย์ ค.ศ. 1968 กำหนดว่าในกรณีที่สินค้าถูกลักขโมยและศาลได้พิพากษาให้ลงโทษผู้กระทำผิดในข้อหาลักทรัพย์หรือรับของโจรแล้ว ศาลจะสั่งให้ผู้กระทำผิดส่งคืนสินค้าหรือชดเชยค่าเสียหายแทนสินค้าที่ถูกลักขโมยไปนั้นกลับคืนมาให้แก่ผู้เสียหายในมูลค่าไม่น้อยไปกว่าทรัพย์ที่ถูกขโมย (Puengchalarugs, 1996)

3.4 กฎหมายของราชอาณาจักรไทย

3.4.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

มาตรา 25 วรรคสี่ บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามกฎหมายบัญญัติ”

มาตรา 27 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน...”

มาตรา 29 บัญญัติว่า “บุคคลต้องไม่ได้รับโทษอาญาเว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้

ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี

ในคดีอาญา จะบังคับให้บุคคลใดให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้

คำขอประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาและจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”

3.4.2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 245 บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสม และค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

บุคคลใดได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือแก่ร่างกายหรือจิตใจ เนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่นโดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องข้องกับการกระทำความผิดนั้น และไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น บุคคลนั้น หรือทายาทย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งนี้ตามเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ”

3.4.3 พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559

ผู้เสียหายควรได้รับการเยียวยาความเสียหายจากผู้กระทำความผิดอาญาด้วย นอกจากนั้นในบางกรณีผู้กระทำความผิดเป็นผู้มีฐานะยากจนไม่มีทรัพย์สินเพียงพอที่จะนำมาชดเชยหรือเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นให้แก่ผู้เสียหายได้ หรือในบางกรณีรัฐเองก็ไม่สามารถจับกุมตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ ทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับความเป็นธรรมตามสมควร นอกจากนั้น รัฐมีหน้าที่ในการคุ้มครองความปลอดภัยให้กับประชาชนอีกด้วย ดังนั้น เมื่อรัฐไม่สามารถควบคุมมิให้เกิดอาชญากรรมได้ รัฐจึงต้องรับผิดชอบในการชดเชยหรือเยียวยาความเสียหายนั้นให้แก่ผู้เสียหายซึ่งหลักการนี้ได้มีการบัญญัติรับรองเรื่องสิทธิของผู้เสียหายที่จะได้รับความช่วยเหลือเยียวยาจากรัฐไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย นับตั้งแต่ปี 2540 เป็นต้นมา (Seema, 2019)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 พบว่า การนำมาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาของต่างประเทศที่มีความเหมาะสมมาใช้เป็นแนวทางในการปรับใช้กับกฎหมายของประเทศไทยพบว่าประเทศต่าง ๆ เช่น เยอรมนี สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ มีระบบกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายอย่างชัดเจนและเป็นระบบ การนำแนวทางเหล่านี้มาปรับใช้ในประเทศไทยสามารถเพิ่มประสิทธิภาพและความครอบคลุมในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาได้ โดยมีแนวทางที่เหมาะสมดังนี้

1. การแยกขั้นตอนระหว่างการสอบสวนและการพิจารณาคดี จากตัวอย่างของประเทศเยอรมนี พบว่าการแยกขั้นตอนระหว่างการสอบสวนและการพิจารณาคดีช่วยให้กระบวนการยุติธรรมมีความเป็นธรรมมากขึ้น การนำแนวทางนี้มาใช้ในประเทศไทยจะช่วยให้การดำเนินคดีเป็นไปอย่างโปร่งใส ผู้เสียหายสามารถเข้าถึง

กระบวนการยุติธรรมได้อย่างเต็มที่ ทั้งในขั้นตอนของการสอบสวนและการพิจารณาคดี ซึ่งจะทำให้เกิดความเป็นธรรมและการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายได้อย่างเหมาะสม

2. การให้สิทธิผู้เสียหายมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม ประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญกับการที่ผู้เสียหายมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม เช่น การให้สิทธิในการตรวจสอบสำนวนคดี การให้คำปรึกษาทางกฎหมาย และการแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับสถานะของคดี การปรับใช้แนวทางนี้ในประเทศไทยจะทำให้ผู้เสียหายสามารถรับรู้และติดตามความคืบหน้าของคดีได้มากขึ้น รวมถึงได้รับความคุ้มครองสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลและการชดเชยค่าเสียหาย

3. การจัดตั้งกองทุนชดเชยความเสียหาย ในประเทศอังกฤษ มีการจัดตั้งกองทุนจากรัฐเพื่อช่วยเหลือผู้เสียหายที่ไม่สามารถรับการชดเชยจากผู้กระทำผิดได้ การจัดตั้งกองทุนในลักษณะนี้ในประเทศไทยจะช่วยให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยา แม้ในกรณีที่ผู้กระทำผิดไม่สามารถชดเชยค่าเสียหายได้ กองทุนนี้จะทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการเยียวยาผู้เสียหายอย่างรวดเร็วและเป็นธรรม

4. การบูรณาการและการประสานงานระหว่างหน่วยงาน ประเทศต่าง ๆ เช่น สหรัฐอเมริกาและเยอรมนี มีกลไกการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญา เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ อัยการ และศาล แนวทางนี้จะช่วยให้การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายมีความต่อเนื่องและมีการทำงานที่สอดคล้องกัน การนำแนวทางนี้มาใช้ในประเทศไทยจะช่วยให้การคุ้มครองผู้เสียหายในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมมีประสิทธิภาพมากขึ้น

5. การกำหนดบทบาทหน้าที่ชัดเจนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การกำหนดบทบาทและความรับผิดชอบที่ชัดเจนให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญา เช่น การแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับคดีและการให้คำปรึกษา การปรับใช้แนวทางนี้ในประเทศไทยจะช่วยลดความซับซ้อนในกระบวนการยุติธรรมและช่วยให้ผู้เสียหายได้รับความคุ้มครองอย่างแท้จริง

การนำมาตรการทางกฎหมายที่ประสบความสำเร็จในต่างประเทศมาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายไทย จะช่วยให้ประเทศไทยสามารถพัฒนาระบบการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาให้มีความครอบคลุมมากขึ้น มีประสิทธิภาพในการเยียวยา และสอดคล้องกับมาตรฐานสากล

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าแนวทางการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาจากต่างประเทศ เช่น เยอรมนี สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ สามารถนำมาปรับใช้ในประเทศไทยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการคุ้มครองผู้เสียหาย โดยมีประเด็นสำคัญ 5 ประการ

1. การแยกขั้นตอนการสอบสวนและพิจารณาคดี - ช่วยให้การดำเนินคดีมีความโปร่งใสและเป็นธรรมมากขึ้น

2. สิทธิในการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม - ผู้เสียหายสามารถติดตามคดีและขอคำปรึกษาทางกฎหมายได้

3. การจัดตั้งกองทุนชดเชย - เพื่อเยียวยาผู้เสียหายที่ไม่สามารถรับการชดเชยจากผู้กระทำผิดได้

4. การบูรณาการระหว่างหน่วยงาน - ส่งเสริมความต่อเนื่องในการคุ้มครองผู้เสียหาย

5. บทบาทที่ชัดเจนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง - ลดความซับซ้อนในกระบวนการยุติธรรม

การนำมาตรการเหล่านี้มาปรับใช้จะทำให้ระบบการคุ้มครองสิทธิในประเทศไทยมีความครอบคลุมและสอดคล้องกับมาตรฐานสากลมากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีที่สำคัญในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา โดยเริ่มจากแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่มีพื้นฐานมาจากแนวคิดของกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) ซึ่งมองว่าสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่มีโดยธรรมชาติ ไม่ควรถูกละเมิด แนวคิดนี้ได้รับการสืบทอดและพัฒนาเป็นสิทธิมนุษยชนในระดับสากล เช่น ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (Universal Declaration of Human Rights, 1948) ที่เน้นการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมและปลอดภัยของมนุษย์ทุกคน (United Nations, 1948)

การวิจัยนี้ยังได้นำเสนอความสำคัญของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights, ICCPR) ที่เน้นการรับประกันว่าผู้เสียหายจะได้รับการเยียวยาอย่างมีผลจริง และการเยียวยานั้นต้องได้รับการพิจารณาจากระบบตุลาการหรือหน่วยงานที่มีอำนาจตามกฎหมายของรัฐ ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีของกติกานี้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 ซึ่งยืนยันถึงความมุ่งมั่นของรัฐไทยในการปฏิบัติตามมาตรฐานสากลในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา (United Nations, 1966)

นอกจากนี้ การรับรองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาระดับสากลได้รับการเสริมด้วยปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้เสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power, 1985) ซึ่งกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการจนถึงสิ้นสุด (United Nations, 1985) จากผลการวิจัยนี้ การบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ในระบบกระบวนการยุติธรรมเป็นสิ่งจำเป็น รวมถึงการแก้ไขกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง เช่น การปรับปรุงกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2561 ให้มีความชัดเจนในเรื่องบทบาทและอำนาจหน้าที่ของกรมคุ้มครองสิทธิในการให้ข้อมูลและคุ้มครองสิทธิผู้เสียหาย (Department of Rights and Liberties Protection, 2018) เพื่อให้เกิดผลอย่างแท้จริงและสอดคล้องกับมาตรฐานสากลในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า มีปัญหาสำคัญ 4 ประการที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา ปัญหาเหล่านี้สะท้อนถึงความบกพร่องในกระบวนการยุติธรรมที่ทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถเข้าถึงสิทธิและข้อมูลที่ควรได้รับตามกฎหมายได้อย่างเต็มที่

1. ผู้เสียหายไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลและความคืบหน้าในกระบวนการยุติธรรมในคดีอาญา ผู้เสียหายควรได้รับการแจ้งสิทธิและข้อมูลความคืบหน้าเกี่ยวกับคดีของตนเองตั้งแต่เริ่มกระบวนการยุติธรรมจนถึงขั้นตอนสุดท้าย แต่ในทางปฏิบัติยังไม่มีกฎหมายหรือหน่วยงานใดที่กำหนดให้มีการแจ้งข้อมูลเหล่านี้แก่ผู้เสียหายอย่างชัดเจน การแก้ไขปัญหานี้ควรเน้นการกำหนดบทบาทหน้าที่ให้ชัดเจนว่าใครเป็นผู้รับผิดชอบในการแจ้งข้อมูลสิทธิให้ผู้เสียหายทราบในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม (Pemberton, 2010)

2. ความไม่ชัดเจนของกฎหมายในการเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา แม้ว่ากฎหมายไทยจะรับรองสิทธิของผู้เสียหายในการเรียกค่าสินไหมทดแทนและการชดเชยความเสียหาย แต่ในทางปฏิบัติ ผู้เสียหายยังคงประสบปัญหาในการเข้าถึงสิทธิดังกล่าวเนื่องจากกระบวนการดำเนินงานที่ซับซ้อน ไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบอย่างชัดเจนในการดำเนินคดีและบังคับคดีให้ผู้เสียหายได้รับค่าชดเชย การแก้ไขควรมุ่งเน้นการจัดตั้งหน่วยงานหรือระบบที่ดูแลเรื่องการเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาให้มีความชัดเจนและมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Goodey, 2005)

3. ผู้เสียหายไม่ได้รับการรับรองและปฏิบัติตามหลักการแห่งสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ แม้ว่า

รัฐธรรมนูญจะบัญญัติรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายในคดีอาญา แต่ในทางปฏิบัติ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เช่น พนักงานสอบสวนและเจ้าหน้าที่ตำรวจ ไม่ได้ทำการแจ้งสิทธิต่าง ๆ แก่ผู้เสียหายอย่างครบถ้วน ส่งผลให้ผู้เสียหายเสียสิทธิบางประการที่ควรได้รับตามกฎหมาย การแก้ไขควรมุ่งเน้นการฝึกอบรมและกำกับดูแลเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด รวมถึงการสร้างกลไกในการตรวจสอบว่าผู้เสียหายได้รับข้อมูลและการปฏิบัติอย่างถูกต้องตามสิทธิของตน (Laxminarayan, 2012)

4. ข้อยกเว้นในกรณีที่มีการเรียกร้องสิทธิหรือใช้สิทธิตามกฎหมายเกี่ยวกับค่าใช้จ่าย กฎหมายบางฉบับ เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ยกเว้นค่าใช้จ่ายในบางกรณีให้แก่คู่ความ แต่ไม่ได้ครอบคลุมถึงผู้เสียหายในคดีอาญา ซึ่งทำให้เหยื่อที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดในคดีอาญาต้องแบกรับค่าใช้จ่ายเอง การแก้ไขควรขยายข้อยกเว้นเหล่านี้ให้ครอบคลุมถึงผู้เสียหายในคดีอาญาด้วย เพื่อให้การเยียวยาและการบังคับคดีเป็นไปอย่างเท่าเทียม (Zedner, 2002)

การแก้ไขปัญหาดังกล่าวตามผลการวิจัยนี้จำเป็นต้องปรับปรุงกฎหมายให้ชัดเจนขึ้น สร้างกลไกการทำงานที่มีประสิทธิภาพ และกำหนดบทบาทหน้าที่ให้ชัดเจนสำหรับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้ผู้เสียหายสามารถเข้าถึงสิทธิและการเยียวยาที่ควรได้รับตามกฎหมายได้อย่างครบถ้วนและเป็นธรรม

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ได้ทำการศึกษาและเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทย โดยพบว่าประเทศต่าง ๆ มีมาตรการทางกฎหมายที่ชัดเจนและครอบคลุมในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย ในขณะที่ประเทศไทยยังคงมีช่องว่างในการบังคับใช้และการปฏิบัติตามกฎหมายที่ควรต้องปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1. กฎหมายของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กฎหมายของเยอรมนีแสดงถึงการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาได้อย่างครอบคลุม ตั้งแต่ขั้นตอนการฟ้องร้องไปจนถึงการพิจารณาคดี โดยให้สิทธิผู้เสียหายในการมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาคดี การยื่นฟ้อง และการตรวจสอบสำนวนคดี กฎหมายเยอรมันยังมีกระบวนการที่แยกชัดเจนระหว่างการฟ้องร้องในชั้นสอบสวนและการพิจารณาคดีในศาล ซึ่งส่งเสริมให้ผู้เสียหายได้รับความยุติธรรมและการเยียวยาอย่างเต็มที่ (Sangsaraphan, 2013)

2. กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา สหรัฐอเมริกาได้กำหนดสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาไว้อย่างชัดเจน โดยมุ่งเน้นการปฏิบัติต่อผู้เสียหายอย่างเป็นธรรม และให้ความสำคัญคุ้มครองตั้งแต่การระบุตัวผู้เสียหาย แจ้งสิทธิที่ควรได้รับ ไปจนถึงการให้คำปรึกษาและบริการฟื้นฟูผู้เสียหาย โดยระบบของสหรัฐอเมริกามีมาตรการที่เอื้อต่อการฟื้นฟูสภาพจิตใจและทรัพย์สินของผู้เสียหาย รวมถึงการชดเชยค่าเสียหายจากทั้งผู้กระทำความผิดและจากรัฐ (Kasa, 2021)

3. กฎหมายของประเทศอังกฤษ ในประเทศอังกฤษ การคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญามีลักษณะเฉพาะที่เปิดโอกาสให้ผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีอาญาได้โดยตรง ระบบกฎหมายนี้ให้สิทธิผู้เสียหายในเรื่องการเรียกร้องค่าชดเชยจากผู้กระทำความผิด และมีการวางระบบการชดเชยความเสียหายที่เกิดจากการกระทำผิดอาญา โดยให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำความผิดจ่ายค่าชดเชยใช้ต่อผู้เสียหาย รวมถึงการจัดตั้งกองทุนของรัฐเพื่อช่วยเหลือผู้เสียหายในกรณีที่ไม่สามารถจับกุมผู้กระทำความผิดได้ (Puengchalarugs, 1996)

4. กฎหมายของราชอาณาจักรไทย กฎหมายไทยได้รับอิทธิพลจากแนวคิดสากล โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายฯ ได้กำหนดสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญาให้ได้รับการคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสม และการชดเชยจากรัฐ อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติการบังคับใช้กฎหมายยังคงมีช่องว่างอยู่ ทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถเข้าถึงสิทธิของตนได้อย่างครบถ้วน เนื่องจากขั้นตอนที่ซับซ้อนและขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน (Seema, 2019)

การศึกษามาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศสามารถนำมาเป็นแบบอย่างในการพัฒนากฎหมายไทยได้ โดยเฉพาะการจัดตั้งหน่วยงานที่มีหน้าที่ชัดเจนในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในทุกขั้นตอน การบังคับใช้กฎหมายและการชดเชยค่าเสียหายควรมีการปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อให้ผู้เสียหายในคดีอาญาได้รับการเยียวยาอย่างเป็นธรรมและรวดเร็วตามที่กฎหมายบัญญัติ

ผลการวิจัยจากวัตถุประสงค์ที่ 4 พบว่า การนำมาตราทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาของต่างประเทศ เช่น เยอรมนี สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ มาปรับใช้กับประเทศไทย พบว่า มีความเหมาะสมในการเพิ่มประสิทธิภาพและความครอบคลุมในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย ดังนี้

การแยกขั้นตอนระหว่างการสอบสวนและการพิจารณาคดี จากประเทศเยอรมนี พบว่า การแยกขั้นตอนระหว่างการสอบสวนและการพิจารณาคดี ช่วยให้กระบวนการยุติธรรมมีความเป็นธรรมและโปร่งใสมากขึ้น การนำแนวทางนี้มาใช้ในประเทศไทยจะช่วยให้ผู้เสียหายสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้เต็มที่ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความยุติธรรมและการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายได้อย่างเหมาะสม (Sangsaraphan, 2013)

การให้สิทธิผู้เสียหายมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม ประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรม เช่น สิทธิในการตรวจสอบสำนวนคดี การให้คำปรึกษาทางกฎหมาย และการรับข้อมูลเกี่ยวกับสถานะของคดี การปรับใช้แนวทางนี้ในประเทศไทย จะทำให้ผู้เสียหายสามารถติดตามความคืบหน้าของคดีได้มากขึ้น รวมถึงได้รับการคุ้มครองสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลและการชดเชยค่าเสียหายอย่างเป็นธรรม (Kasa, 2021)

การจัดตั้งกองทุนชดเชยความเสียหาย ในประเทศอังกฤษ มีการจัดตั้งกองทุนจากรัฐเพื่อช่วยเหลือผู้เสียหายที่ไม่สามารถรับการชดเชยจากผู้กระทำผิด การจัดตั้งกองทุนในลักษณะนี้ในประเทศไทยจะช่วยให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยา แม้ในกรณีที่ผู้กระทำผิดไม่สามารถชดเชยค่าเสียหายได้ กองทุนนี้จะทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการเยียวยาผู้เสียหายอย่างรวดเร็วและเป็นธรรม (Puengchalarugs, 1996)

การบูรณาการและการประสานงานระหว่างหน่วยงาน ประเทศต่าง ๆ เช่น สหรัฐอเมริกาและเยอรมนี มีกลไกการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญา เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ อัยการ และศาล การนำแนวทางนี้มาใช้ในประเทศไทย จะช่วยให้การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายมีความต่อเนื่องและมีการทำงานที่สอดคล้องกัน ทำให้การคุ้มครองผู้เสียหายในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Seema, 2019)

การกำหนดบทบาทหน้าที่ชัดเจนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การกำหนดบทบาทและความรับผิดชอบที่ชัดเจนให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญา เช่น การแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับคดี และการให้คำปรึกษา การปรับใช้แนวทางนี้ในประเทศไทย จะช่วยลดความซับซ้อนในกระบวนการยุติธรรม และช่วยให้ผู้เสียหายได้รับความคุ้มครองอย่างแท้จริง (Singkaneti, 2019)

การนำมาตราทางกฎหมายจากประเทศที่ประสบความสำเร็จมาปรับใช้กับกฎหมายไทย จะช่วยพัฒนาระบบการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาให้มีความครอบคลุมและมีประสิทธิภาพในการเยียวยาผู้เสียหายตามมาตรฐานสากล

สรุป

การวิจัยนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสิทธิมนุษยชนตามกฎหมายธรรมชาติ โดยปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) เป็นแนวทางสากลในการคุ้มครองผู้เสียหาย อย่างไรก็ตาม การวิจัยพบว่ากระบวนการยุติธรรมในประเทศไทยยังมีปัญหา เช่น ผู้เสียหายไม่สามารถเข้าถึง

ข้อมูลหรือความคับหน้าของคดี และมีความไม่ชัดเจนในกฎหมายเกี่ยวกับค่าสินไหมทดแทน แม้ว่ารัฐธรรมนูญไทยจะรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้เสียหาย แต่ในทางปฏิบัติมีปัญหาด้านการแจ้งสิทธิและการบังคับใช้กฎหมาย การศึกษาและเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายของประเทศต่าง ๆ เช่น เยอรมนี สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ พบว่ามีการคุ้มครองผู้เสียหายอย่างครอบคลุม เช่น การให้ผู้เสียหายมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม และการจัดตั้งกองทุนชดเชยจากรัฐ ดังนั้น การนำมาตรการเหล่านี้มาปรับใช้ในประเทศไทยจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหาย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ควรปรับปรุงกฎหมายให้ชัดเจน โดยเฉพาะเรื่องการเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ควรมีการกำหนดขั้นตอนที่ชัดเจนและลดความซับซ้อนเพื่อให้ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องสิทธิได้ง่ายขึ้น

1.2 ควรมีการบูรณาการหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ตำรวจ อัยการ และศาล ควรทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบเพื่อให้การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายมีความต่อเนื่องและครอบคลุมทุกขั้นตอน

1.3 ควรมีการให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ โดยจัดอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและสิทธิผู้เสียหายแก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้องและครบถ้วน

1.4 ควรมีการจัดตั้งกองทุนชดเชยความเสียหาย ในกรณีที่ไม่สามารถเรียกร้องค่าชดเชยจากผู้กระทำผิดได้ รัฐควรจัดตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือและเยียวยาผู้เสียหายอย่างรวดเร็วและเป็นธรรม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาการปรับใช้กฎหมายจากต่างประเทศเพิ่มเติม โดยเฉพาะประเทศที่มีระบบคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายที่มีประสิทธิภาพ เพื่อหามาตรการใหม่ๆ ที่สามารถปรับใช้ในประเทศไทยได้

2.2 วิจัยเชิงปฏิบัติการในพื้นที่ ศึกษาการบังคับใช้กฎหมายในระดับพื้นที่เพื่อตรวจสอบว่ามีการปฏิบัติตามกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่

2.3 การศึกษาเชิงเปรียบเทียบกับคดีแพ่ง ควรศึกษาเปรียบเทียบระหว่างสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญากับคดีแพ่ง เพื่อวิเคราะห์และหาแนวทางในการปรับปรุงสิทธิและการเยียวยาในทั้งสองประเภทของคดี

References

- Bureau of Legal Affairs, The Secretariat of the Senate. (2017). *Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2560*. Bangkok: (Green Office) Printing Office, The Secretariat of the Senate.
- Conway, H. (2010). Access to Justice for Victims of Crime. *Journal of Criminal Law*, 74(5), 433-448.
- Criminal Procedure Code. (1934, June 6). *Royal Gazette*. Vol. 52, p.598.
- Department of Rights and Liberties Protection. (2018). *Ministerial Regulation on the Division of the Department of Rights and Liberties Protection, Ministry of Justice, B.E. 2561*. Bangkok: Ministry of Justice.

- Dignan, J. (2005). *Understanding Victims and Restorative Justice*. United Kingdom: Open University Press.
- Fattah, E. A. (2010). *Victims of Crime: Problems, Policies, and Programs*. USA: Palgrave Macmillan.
- Karmen, A. (2016). *Crime Victims: An Introduction to Victimology*. (9th ed.). USA: Cengage Learning.
- Kasa, S. (2021). *Protection of Victims' Rights in Criminal Cases: A Study of Information about Criminal Prosecutions*. (Master's Thesis). Dhurakij Pundit University. Bangkok.
- Lloyd-Bostock, S. (2007). Victims in the Criminal Justice System. *Law and Society Review*, 41(1), 119-144.
- Puengchalarugs, V. (1996). *Protection of the Injured Persons' Right to Apply for Restitution of the Property or the Value There of in Criminal Cases*. (Master's Thesis). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Sangsaraphan, W. (2013). *The Rights of Crime Victims: A Research of Crime Victims Protecting System Under Thai Criminal Procedural Law*. (Doctoral Dissertation). Thammasat University. Bangkok.
- Seema, S. (2019). *Compensation for Victims in Criminal Cases*. Bangkok: The Secretariat of the House of Representatives.
- Singkaneti, B. (2019). *Fundamental Principles of Rights, Liberties, and Human Dignity*. (6th ed.). Bangkok: Winyuchon.
- Smith, R. (2019). *Justice Denied: Victims in the Criminal Justice System*. USA: Springer Press.
- United Nations. (1948). *Universal Declaration of Human Rights*. Retrieved January 16, 2023, from <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>
- _____. (1966). *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)*. Retrieved January 16, 2023, from <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>
- _____. (1985). *Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power*. Retrieved January 16, 2023, from <https://www.un.org/documents/ga/res/40/a40r034.htm>
- Yurachat, S. (2008). *The Injured Persons and their Participation in Criminal Cases*. (Master's Thesis). Dhurakij Pundit University. Bangkok.